

GLASNIK.

Lepoznansko-podučen list.

Odgovorni vrednik in izdajatelj: Anton Janežič.

Št. 5.

V Celovcu 1. maja 1863.

IX. zv.

Sestri Zora in Solnea.

(Zložil M. Kr.)

Drugi del.

Don Almiro celo leto
Srečo v zakonu zavživa,
In te sreče mu zastrla
Ni ne ena še meglica.

Danes pa ga doletela
Sreča je še le obilna,
Porodila mu je Zora,
In rodila mu je sina.

Na vse kraje po deželi
Brzonoge sle pošlja,
Da mu nosijo gospódi
Za botrinjo povabila.

In iz nova v gradu dvorski
Misli vse in vse premišlja,
Kak in kje bo rok dobiti
Za vsa silna opravila.

Znovič sobe in dvorane
Sto svetílnikov osvítlja,
Premenila se je v poldan
Po sobanah nočna tmina.

Al k' od luči v dan se noč ta
Ne bi bila premenila,
Danes ne bi več pregnala
Tme senjór in don množina.

To je moka neprenosna,
Ki srcé prehúdo stiska,
Vedeti, da zraven Zóre
Več ni krasna krasotica.

Pa se vsaka izgovarja,
Da bi srčno rada prišla,
Ali da jej z doma brani
Ravno zdaj oprávkov sila.

Al za to ni bila danes
Nič manj gostov polna izba,
Zbralo se je tim več moških
Gledat sreče don Almira.

Gori v gradu se razlega
Godba glasna veselívná,
Da odmeva vse okoli
Od jezičnega malika,

Prišel je trenótek tisti,
Ki nasiti in utiša
Zbranih gostov radovednost:
V sobo prineséjo sina.

Drobno dete je neumno,
V strop oči debele vpira;
Vsi šeptajo, da očetu
Zrezano je iz obličja.

Mnogo teče sladke hvale
Pričujočim raz jezika;
Zora čuje goste zdihe:
Da sem oče tega sina!

Ino Zora je še lepša,
Ko je pred porodom bila,
In botrinja moške vnema
Bolj od svatovnega pira.

Dona Zora, dona Zora,
Al ne bo ti naklonila
Kake kvári ali škode
Tega dneva prehvalitva?

Don Almiro, don Almiro,
Al bo dosti ta botrinja,
Da za čudozgodami te
Sla na tuje ne odtira.

Béžite, hudobne misli,
Beži sumnja zlo budivna,
Don Almirova ljubezen
Je prevroča in prečista.

* * *

Zastonj odganja moja duša
Od sebe sumnjo v njej bučečo,
In čim jo bolj in bolj oglušá,
Pred sabó vidi vse tim večó.
In slutí in sledí nesrečo.

Enkrát se že je v nič razlila;
Poroka škode ni donesla,
Za leto dni še ni izvila
Iz rok nesreča sreči vesla,
Almiru ni na tuje sila.

Za leto dni se ni prevzela
Od hvale in prehvale Zora,
Priljudna, ljuba in vesela
Soprogu misli zlih ne dela,
Na čudozgode ga ne mora.

Pa kaj tedaj te spet naganja,
Da od botrinje hudo slutíš,
In si tak slabega molčanja,
Da sum izrekaš, ki ga čutiš,
In sebe ž njim in druge ljutiš?

Bog hotel, da sem se prevaril,
In bil bi slutil slutnjo krivo!
Grom steri hvalo zapeljivo!
To zel, obljubim, vrag je vstvaril,
S koprivnim žigom jo nadaril.

Opekkel se je marsikteri
Že ób njo ter si sparil srce,
Pa je nemile njene krce
Občutoval v obilni meri;
Gorjé mu, v kogar se napéri.

Na Španjskem več ni don Almira,
Po turškem Carjigradu hodi,
Iz nova križem sveta blodi;
Al stari mik po čudozgodí
Zbujèn na novo krog ga tira?

Večina res je takih misli,
In ti ljudjé so duše blage,
Al so, ki so se vkupej stisli,
Ki njim pogóvori so skisli
Od trpke vjédave nesnage.

In ti le trosijo: „Pognala
Po svetu ga je žena zvita,
Prešló je leto, pa je sita
Te enotérosti postala,
Premembe hoče ženska zala.

Poslala móža je od doma,
Ker grandi jej godíjo španjski,
Vedoč, da rad po svetu roma,
In da odrekel jej bo koma,
Ker vleče ná se svet ga vanjski.

Don Albuxeres mož je krasen
In je v živnja cvetnem maji,
Krog njega čas ni dolgočasen,
O Zora, le nikár ne tají,
Tajénje bilo bi le basen,

Tajenje bilo bi le basen,
Imeti htela zrak si jasen,
Pa si držala to za hasen,
Ko bi megluro odpodila;
Takó je mnoga že storila.

In če je tak storila mnoga,
Pa Zora tega le ni kriva,
In vaša sodba je prestroga,
Obrékanje je to brez boga,
Nezvéstost v Zori le ne biva.

Al da domá ni več Almira,
Prihaja le od Zore same,
O hvali moža se prevzame,
Ki nepremišljena natira
Jo do nesrečne zle premame.

Almíru v sreči preobilni
Je srce v rádoti skipelo,
Pa se ni brzdati umelo;
Naganjajo ga čuti silni,
Kar misli, 'z ust mu je privrelo.

Sedel je énkrate zraven žene
In dete pestoval v naročji,
Napajal ga je smeh otročji,
Pa vsklikne duše opojéne:
Kdo živ je srečniši od mene?

In dete v zibel odloživši
Objame in poljubi ženo
Ne kakor družo poročéno,
Ko drago dolgo pogrešéno
Ljubítelj najpreljubeznjivši.

On ljubi, ino v tej ljubávi
Jej govori besede strasne,
Besede ljube sladke častne,
In vse, kar govori in pravi,
Besede so o njeni slavi.

Godí jej hvala; komu ne bi
Po godu taka hvala bila?
Al v hvali je mogočna sila,
Na zlo prišla je, Zora, tebi.
Napúh, nikár je ne zagrebi.

Zastonj! prevzame se napuha,
Pa reče možu: Moj Almiro,
Od hvale tvoje skor sem gluha,
Kdo ve, ko videl bi Zairo,
Al ne bi k njej obrnil sluha.

Ti praviš, da je ni nad mene
Lepote krásniše nobene
Na zemlji, kodar solnce sveti,
In praviš, da jmam le želeti,
Pak ímam, kar želím imeti.

Prišla do nas je govorica
Da lepše ni na širu zemlje
Kot je Zaíra sultanica,
Godí kristjani se krivica,
Po sili se jej vera jemlje.

Zaíro videla bi rada;
Napóti se do Carjigrada,
Iz hárema mi jo odpeljí,
Da tam ne zvedne cvetka mlada,
Kjer jo držijo proti želji.

Izrekla je, kar ni nikoli
Zares izreči misli jmela,
Izrekba jo je zaskela,
Prečudni trni so jo zbolí,
Nazaj besede je želela.

Prepozno, Zora! don Almiro
Kar reče, več ne oporeče,
Pa mu, al hoče ali neče,
Značaj ne dáje več na zbiro,
Odpotoval je po Zaíro.

In da ne bila bi mu žena
Brez njega čisto zapušcéna
In dolgočasu izročéna,
Za družbo dá jej kavaljera
Priatelja don Albuxera.

Don Albuxeres je med doni
Najlepši bil ob tistem času,
Med donami je bil na glasu,
Da ga po celi španjski kroni
Njegovemu ni para krasu.

Pa so zavidale zato ji,
Da pridobiti ga je znala
V tak kratkem al zmagavnem bóji,
In vsaka je pomilovala
Soproga, da ga je goljftala.

In marsikdo se malopridno
Smejál je in ob enem zdučil,
Kakóšen bes je um poludil
Almiru, da je kratkovidno
Ravnál in sum se ni mu zbudil.

Almiro bil je brez bojazni
In brezi straha za soprogo,
Prehodil on je sveta mnogo,
Pa so v njegovi duši pazni
Prijele razne se prikazni.

On z duhom, ne le samo z mesom,
Z odprtim hodil je ušesom,
S pazljivim potoval očesom
Okoli po širokem svetu,
Ne kar na brzo v mimoletu.

Pa je na skoraj to zapazil
Da vzeti dobro je mladenko
Si iz Slovenskega za ženko,
Da, kdor oženi se s Slovenko,
Ne bo zabredel in zagazil.

Lastnost je pri Slovencih čudna
Da, če se rada dva imata,
Zakleneta si v zakon vrata,
To vez odstranjata netrudna
Kot eden družemu pristudna.

In kedar zakonu čas pride,
Mladenka družega izbere.
Mladič pretrpi mizére,
Solzé v očéh si kmal otere,
Na drugo v zakon zvrne vide.

Al kdor postane mož in žena,
Ta dva sta v zakonu pošténa,
Na nezvestobo ju nobena
Ne spravi strast, korist al sila,
In ko bi še tak močna bila.

Almiro je to dobro vedel,
Pa se na Zoro je zanašal,
Kar nič se sum ni v njem oglašal,
Da b' Albuxera se ustrašal,
Da ženo bi mu kak opredel. —

Stan v srcu Zore je premenil
Nebeški mir in pokoj zlati;
Za móža se je jela bati,
Da ne bi srca ma zaplenil
Zaíre tujke kras bogati.

Črv ljubomorstva in zavisti
Začel jo je nemilo gristi,
Od prvega prisvita zore,
Da zajde solnčna luč za gore,
Dobiti mira več ne more.

In kedar leže, zbegne spanje,
In če zaspí, so strašne sanje:
Zaíro vidi, in Zaíro
Poljublja strastno mož Almiro,
Da sliši prav poljubovanje.

Zaíro vidi, in Zaíra
Od nje krasnejša se jej vidi,
In to jo tare in zatíra,
Takó da z lic jej kras pobira,
Lepoto jej in zdravje pridi.

Preklinja tisti hip nesrečni,
Ko želje zčila je v besede,
Kar jo pehnílo je v te bede,
In spravilo v ta stan nevšečni,
Da pokorí se v móki večni.

Že v drugo se je gaj osočil,
Prešlo za leto dni je časa,
Od kar Almiro se je ločil,
Pa le ga ni od njega glasa,
Ni pisal nič in nič poročil.

Skrbeti Zore je začelo,
Da bi ne našlo ga kaj zlega,
Po glavi jej je to šumelo,
Da ona vzrok bi bila vsega,
Če smrtno zlo bi ga zadelo.

Ne vé, kakó naj si pomaga,
Trpí, teži jo srčno breme,
Trpí, trpenja jej ne vzeme
Beseda tolaživno blaga,
Tolažba bolečin ne zmaga.

Ne zmaga bolečin tolažba
Don Albuxera ne najmanje,
Še zmirom bolj jo vgreza vá-nje,
Pa biva le jej čutom zdražba,
Ki hujše le vzrokuje sanje.

Prišlo je pismo, list prebira,
Al branje jej ne vrača mira,
Kdor pazil jo je v času branja,
Opazil je, kakó naganja
Jej kri v obraz in spet ustranja.*)

(Konec II. dela drugo pot.)

Husarji na Polici.

(Spisal Fr. Erjavec.)

(Dalje.)

V farnem turnu je ura ravno enajst odbila, ko je Miška spet prišel do cerkve. Sveta tihota je kraljevala po celi vasi; jasna mesečina je sijala na zemljo. V tej svetlobi se je bela cerkev zdela mnogo večja, posebno turn je kaj veličastno strmel nad družimi poslopji. Vrata do pokopališča so bila na pol odperta, križi so gledali izza nizkega zida in v mrličnici je migljaj plamen v lampici kraj mrtve Dorice. Miška zasliši težke korake, ki so se bližali od cerkve, torej se hitro umakne za kozolc, ki stoji kraj pota. Stari Boltovec je šel iz mrličnice, tu je Dorici zadnjikrat napolnil lampico, potem je še en čas molil za pokoj nesrečne deklice, katero je poznal od mladih nog. Boltovčevi koraki so se počasi zgubili po vasi in spet je bilo vse tiho.

Miška se vsede na klado, ki je ležala pod kozolcem, in podpre z obema rokama vročo glavo, v kateri so kot bliski švigale misli. Nocojsna noč bo odločila, ali bo kedaj dosegel tiste sreče, po kateri mre njegovo srce. Boltovčeve besede so mu še vedno donele v ušesih. Kdor necej, ko kladvo o polnoči zadnjikrat udari, vzame prsti iz no-

*) V prvem delu pričujoče pesme so se vrinili ti-le pogreški: Na strani 99. v 3. kitici beri: siver (črn gost oblak) mesto: sever; na strani 101. v predzadnji kitici mesto: In nemogoč beri da nemogoč itd.; na strani 104. v predzadnji kitici beri nikdar mesto nikar.

vega še praznega groba in to prst nosi na svojem srcu, temu se izpolni vsaka želja. Vsaka želja! Tedaj tudi Miškova, ki si ne želi družega, kakor da bi bil nevidljiv. Imel je sicer pred grobom neki svet strah, ali da se mu izpolni živa želja, vagal bi življenje. Odkar so ga goljufali benečanski črni mački, posebno pa odkar so se mu izneverili kraški gadje, zgubil je skor popolnoma vse upanje. Ali pogovor, ki ga je nocoj slišal v krčmi, podpihal je spet na novo staro strast, ki je še vedno tlela v njegovem srcu. Boltovčeve praznične besede so spet zbudile črva v njegovih prsih, ki je bil le omamljen nekoliko časa.

Ali! ko bi ga še danes upanje prevarilo? Ko bi se bil Boltovec le šalil? Pa to ni mogoče! Boltovec ni mož za šalo, zato mu je porok njegov resni častitljivi obraz. Tako govori le mož, ki je do trdnega prepričan, da je res, kar govori. In zakaj bi stari grobar ne vedel tega, kar ni vedel ne beneški jud in ne kranjski berač, da si tudi je prehodil devet dežel.

Ura udari zdaj pol dvanajstih. Mišku sapa čez dalje bolj težka prihaja in vedno hitrejša in močnejša mu tolče srce. On ne čuti mrzlega vetra, ki mu brije v obraz, ker po žilah se mu pretaka kot živi ogenj, in v glavi mu vre in kipí. Njegove izbuljene oči nepremakljivo strmé proti pokopališču, in uho mu nocoj ne čuje družega, kakor kladbove udarce.

Zdaj udari kladvo trikrat pred polnočjo, Miška se vzdigne s sklade in posluša z povzdignjeno glavo v nočni zrak. Vse je mirno in tiho. Obrne se proti cerkvi, na vse strani se plašno ozira, odpre tiho vrata in pride do mrličnice. Tu je ležala Dorica in pri njej je brlela lampica. Miška je spreletel mraz. Čez grobe dalje hiti proti gornjemu koncu mimo velikega križa, še nekoliko korakov — in pred njim zijá nov grob.

Blizo groba počene na velik plošnat kamen in pričakuje trenutka, kdaj se bo vzdignilo kladvo. Kraj groba je bila nametana prst in sem ter tje so iz nje gledale stare človeške kosti. Mišku je bilo tesno pri srcu, mrtvaška glava v prsti ga je tako čudno gledala iz votlih oči, a iz groba se mu zdi, da se čuje tiho ječanje. Ta četrť ure mu je bila cela večnost. Kar naenkrat nekaj zaškriplje blizo mrličnice, kot bi se vrata odprla. Mišku se pri tem glasu skrči srce, z žarečimi očmi strmi tje, od koder je prišel glas. — Strah in groza! Kaj je to? Je li sleparija ali resnica? Od mrličnice sem se mu bliža bela podoba, naravnost proti njemu gre, zdaj je še kacih deset korakov od njega. Miška skoči po koncu in plane čez bližnje grobove proti zidu. Pri tej priči podoba zamolklo zastoče ter se zgrudi na zemljo. Kot blisk je Miška čez nizki zid in jo udere proti domu. Iz turna so se pa razlegali počasni udarci dvanajste ure.

Na vseh svetnikov dan popoldne je sedela Možínova gospá s svojima hčerima v veliki grajski izbi in proti večeru se jim je pridružil tudi Mokošinyi. Ali razgovor je bil danes nekako mlačen in prisiljen; vrtel se je le o navadnih rečeh. Berta je bila nenavadno resna, sedela je pri klavirji in je gledala v note, ki so ležale pred njo, ali igrala ni, Julija je pa na videz prav pazljivo brala v nekih bukvah. Pri fari je zvonilo Dorici in skoz na pol odprto okno je veter donasal v sobo žalostne glasove zvenov.

Ritmajster naprosi Berto, da bi kaj igrala. Res je začela nekaj igrati, ali kmalo se je zgubila v svoje fantazije; kot v sanjah je vedno bolj počasi prebiralá taste in nazadnje so ji zastale roke popolnoma.

Zdaj stopi v izbo Možina z nekim časopisom v roki. „Ravno kar berem v časopisu neko žalostno dogodbo, ki se mi zdi, da je v zvezi z žalostno osodo ranjke Dorice.“

Ženske planejo po koncu.

„Prosim za kratko poterpljenje!“ seže ritmajster ženskam v besedo. „Gospód Možina! že včeraj ste mi obljubili povest od uboge Dorice; če Vam ni nevšečno, prosil bi, da mi jo poveste zdaj-le, preden berete žalostno novico.“

„Iz srca rad povem, kolikor mi je znano.“

„Mi vsi Dorico dobro poznamo, ker rastla je tû med nami in do desetega leta je bila več pri nas, kot domá. Pičlo uro od tod je grad Bučnik imenovan. Ravno teče zdaj osemnajsto leto, kar je prišel ta grad po smrti prejšnega posestnika v druge rokê. Ko je bil potlačen laški punt, prišel je neki Talijan, Amadeo Bentivoglio po imenu, sem v naše kraje in si je kupil ta grad. Bentivoglio je bil že postaren, prišel je prav sam, le pol leta staro hčerko Dorico je prinesel seboj in star služabnik ga je spremljal. Bentivoglio je bil neznano resen mož, kaj malo je govoril, le malokrat je bil pri nas, navadno se je držal svojega doma, sicer je bil pa prav ljubeznjiv sosed.“

Kmalo potem se je rodila naša Berta in ko je nekoliko odrastla, tedaj so naji otroci bolj sprijaznili. Ali je bila Berta v Bučniku, ali pa je prišla Dorica k nam na Polico in ostala je včasih po celi mesec. Tudi Bentivoglio je zdaj bolj pogosto zahajal k nam, ali čez deset let smo ravno toliko vedeli od njegovega prejšnega življenja, kot prvi dan — to je: prav nič. Sploh je bil kratkih besedi, posebno od sebe ni nikoli govoril in za nas je bilo težko ga izpraševati. Njegovo edino veselje na svetu je bila njegova hči Dorica, posebno ko je malo bolj odrastla, ni je pustil izpred svojih oči. Zadnja leta nas je tudi ona bolj redko obiskovala, prišla je le na kaki dan, navadno je bila zadnji čas le naša Berta na Bučniku. Dorica se je pa med tem razcvetela v najlepšo deklico.

Lansko spomlad pride nekega dne na Bučnik mlad lep Talijan. Bil sem ravno tisti dan ondi in Bentivoglio mi ga predstavi kot sina

svojega prijatla z imenom Cezare Angelini. K nam ga ni nikdar pripeljal, vedno sta bila doma. Necega dne, tako so pozneje pravili posli, sta se živo prepirala, zakaj, tega ni nihče zvedel. Drugo jutro mladega Talijana ni bilo več — in v ravno tisti noči je tudi zginila Dorica iz očetnega doma. Ves prepaden pride drugo jutro Bentivoglio popraševat za svojo hčerko, ali od nas je nihče že davno videl ni. Še zdaj ga vidim pred seboj, kako se je tresel starec, kot šiba na vodi, še zdaj mi je v ušesih glas, kako je zaječal nesrečnež. Skušali smo ga tolažiti — ali kako češ utolažiti očeta, ki je zgubil svoje edino ljubljeno dete? Se tisti dan se je odpeljal Bentivoglio in ne od njega, ne od njegove hčeri nismo več slišali.

Čez pol leta dobim od Bentivoglia nenadoma sledeče pismo:

Prijatelj! Moje posestvo sem prodal trgovcu A. Nikoli več ne bom videl Vaših prijaznih krajev, ki so tolikanj dobro deli moji bolni duši. Moji dnevi gredó h koncu in kar mi je še namenjenih, posvečeni so maščevanju. Ako bi šel do konca sveta, moram ga najti zapeljivca moje Dorice. Bodite mi vsi pozdravljeni in spomnite se časih nesrečnega Bentivoglia.

Pozneje ni bilo glasú niti od Bentivoglia niti od Dorice. Posestvo je prevzel novi kupec in počasi bi bili pozabili na čudnega Talijana. Kar se pred štirimi ali petimi dnevi Dorica spet prikaže v naše kraje. Ali to ni bila nekdašnja cveteča Dorica, ampak le njena senca. Polno rudeče lice ji je upadlo in pobledelo, v črnih očéh je ugasnil plamen njenega omamljivega pogleda — Dorica je venela, v njej je umiralo življenje. In kar je bilo še najhuje — zgubila je pamet in um se ji je zmešal. Od svojega očeta ni nič vedela, nikoli ga ni jemala v misel, vedno je le govorila o svojem Cezaru, da bo koj prišel in da jo popelje pred oltar. Stala je pred cerkvijo in vsacega, ki je šel mimo, vabila je v svate, akoravno nikogar ni več spoznala. Prosila jih je, naj malo počakajo, da pride Cezar, ki ji bo prinesel lepo dragoceno nevestino obleko, potem bo prec poroka. Sedanji posestnik Bučniškega grada jo je z milosti vzel k sebi, ali že prvo noč je ušla in hitela spet pred cerkev, ker tukaj mora čakati svojega ženina. Užila ni skoraj nič; kar so ji ljudje dajali, podelila je spet med otroke, da bodo laglje čakali na ženitno gostovanje. Drugo noč ji je gospod župnik dal prenočišče, ali tudi od ondi je ušla — in drugo jutro jo najde Boltovec mrtvo pred cerkvenimi vrati. Bog se je usmilil zapuščene sirote, ter jo je vzel k sebi. Jutri zjutraj jo bodo zakopali."

Možina je končal, vsi so bili v živo ganjeni, nihče ni htel motiti praznične tihote. Ritmajster se je globoko zamislil, Julija je z mokrim očesom strmela pred se na tla, Berta je pa tiho jokala za svojo nekdanjo prijateljico.

„Ljubi mož?“ spregovorí po dolgem molku prva gospa. „Poprej si govoril od novic, ki neki razjasnujejo vsaj nekoliko to žalostno zgodbo.“

„Res da! malo da nisem pozabil na to. V zadnjem listu berem iz Trsta ta-le nesrečni prigodek.

„Včeraj zjutraj so našli ribiči blizu Trsta barkico, ki je brez veslarja plavala po morji. V barkici je ležal umorjen mlad človek s prebodenimi prsmi, v desnici je še držal meč; v drugem koncu ladje je pa ležal drug klobuk in suknja in pod suknjo krvav meč. Vse okolnosti kažejo, da je bil na ladjici dvobojoj. V suknjah so tudi našli pisma, iz katerih so zvedeli imeni obeh nesrečnežev. Mrtvec je Cezar Angelini in drugi, narbrže njegov morivec, je Amadeo Bentivoglio, ki se je brž ko ne sam v morji končal.“

„Ah ubogi Bentivoglio!“ zdihne gospa. „Zdaj stojé trije pred sodbo. Bog bodi milostljiv njihovim dušam.“

Društvo nocoj ni bilo za drug razgovor, ritmajster je šel kmalo v svojo sobo in tudi domači so šli poprej k pokoju nego navadno.

Na vseh vernih duš dan je bil Doričin pogreb, h kateremu se je zbralo sila veliko ljudi, tudi iz grada so bili razun lajtnanta vsi pričujoči.

Tisto nesrečno noč je Miško ves spoten in spehan prihrpel domú. Nocojšna prikazen mu je vzela vse veselje še dalje poskušati svoje sreče. Vere na Boltoyčeve besede sicer ni zgubil, ampak le še bolj utrjen je bil v njej — samo z duhovi bi ne imel rad opraviti. Ako ni moč po drugi poti priti do nevidljivosti, ne bo Miška nikdar vžil tega veselja, po katerem je njegova duša hrepenela že od mladih let. On je bil v dnu srca prepričan, da prikazen ni bila nihče drugi nego mrtva Dorica, ki je prišla, da ubrani svojo lastnino. Belo je bila opravljena in prišla je naravnost od mrličnice. Da je podoba zavpila in se zgrudila na zemljo, tega Miška v strahu ni slišal, še manj se je pa upal ozreti se, ker je vedno mislil, da mu je za petami.

Drugi dan je bil Miška ves pohabljen in bolan, še jesti se mu ni ljubilo. Moharci ni šlo v glavo, kaj je Mišku, da mu celo klobaša in špeh ne diši, še zmenil se ni, ne za eno ne za drugo. Proti večeru je vstal in šel malo na vrt, ali bil je tako truden, da se je moral vleči pod veliko hruško. Miška je bil res bolan; njegovo lice sicer ni pobledele, to je bilo prav nemogoče, ker je bilo črno kot saje, ali svetilo se ni več tako, kot poprej in njegove mišice, sicer gibčne kot struna in trdne kot jeklo, bile so kot podrezane. Moharjevi so se kar spogledovali in migali z ramami, nihče si ni mogel misliti, kaj je Miška tako na nič pripravilo in od njega tudi ni bilo mogoče ne besedice zvedeti. Janoš je sicer uganjeval sem ter tje in je dražil Miška, da je najbržeje po noči kam lazil in da jo je skupil od fantov, ali Miška mu na to ne bele ne črne ni odgovoril, le neizrečeno zaničljivo ga je po strani pogledal.

Vahtmajster je šel ravno zdaj mimo vrta, pred Miškom se ustavi ter ga nagovori: „No Miška! kje tičiš danes celi dan, da te ni nič na spregled?“

„Vzdigni se, greva proti cerkvi. Ako si bolán, merica starega vina te bo ozdravila.“

Ko vahtmajster spomni cerkve, strese se Miška po vsem životu in nevoljno maha z roko v znamenje, da ne gre.

„Kaj pa ti je, Miška? Saj si ves spremenjen“, govori na dalje vahtmajster in stopi bliže.

Miška molče prikima.

„Prosim te, vsaj govori! Pa ne, ko bil spet kako neumnost naredil? Menda te vsaj ni premotil stari Boltovec?“

Miška pri teh besedah vzdigne glavo in vahtmajstra tako milo in proseče pogleda, da je prec vedel, pri čem da je.

„Meni se je že sinoči dozdevalo, da verjameš staremu babjevercu.“

„Babjeverec sem ali tje — resnico je le vendar govoril.“

Vahtmajster se vsede na nizki stolček blizu Miška in ta mu na njegovo prošnjo pové celo sinočno dogodbo.

Vahtmajster zvesto posluša, ali ko pride Miška do čudne prikazni, smehlja se ter mu skuša dopovedati, da se je vse to njemu le dozdevalo.

„Tvoje zaslepljene oči so vidile po noči, česar se je balo tvoje srce“, dopoveduje mu vahtmajster.

„Mislite si Vi, kar hočete; ali kar sem vidil, to sem videl in tega mi nihče ne bo izbil iz glave. Luna je jasno svetila, od mrličnice je šla proti meni, vidil sem jo tako, kakor zdaj le Vas vidim pred seboj.“

Vahtmajster zdaj ni skušal dalje spodbijati Miškovih misli, ker ga je predobro poznal, ali za se je bil živo prepričan, da je to prikazen vidila le Miškova razdražena živa domišljija.

Drugi dan je bil vahtmajster kot po navadi popoldne spet pri Levki, ali kako se začudi, ko v hišo stopivši zve, da je gospodinja bolna in še celo nevarno bolna. Danes ji je že nekoliko odleglo, ali včeraj so mislili, da bo umrla. Pred včerajšnjim zjutraj so jo našli slabo oblečeno zunaj blizu cerkve na pol mrtvo. Nič se ni zavedela, blodila je le nerazumljive reči. Danes ji je bolje, ko se je zjutraj zavedla, bila je njena prva beseda: Anica, in zdaj mora ves čas pri njej sedeti: če le odmakne pete, že jo kliče in tudi sicer je vsa drugačna. „Mi vsi mislimo“, tako je končala dekla, ki je pripovedovala to novico vahtmajstru, „mi vsi mislimo, da jo je po noči luna speljala in da se je zunaj prehladila.“

Vahtmajstru se je ta bolezen kaj čudna zdela. To se je zgodilo pred sinočnim, ob desetih zvečer je bila pa Levka še zdrava in vesela in luna je gotovo pri tej stvari nedolžna. V tej noči, ko je imel

Miška tisto čudno prikazen, našli so tudi Levko slabo oblečeno zunaj pri cerkvi v omedlevci. — Znabiti je Miška vendar le v resnici kaj vidil. Kaj, ko bi bil tudi njej Boltovec s svojimi besedami zmešal možgane? Pa česa bi mogla ona zunaj iskati? Na to uprašanje si ni znal odgovoriti. Ali če je primerjal vse okolnosti, zdaj je skorej prav dal Mišku, da je res nekaj vidil, samo da prikazen ni bila mrtva Dorica — ampak živa Levka.

Kar se je vahtmajstru le dozdevalo, bilo je tudi res. Na vseh svetnikov večer Levka ni imela miru, odkar je Boltovec odšel; brez spanja se je premetavala po postelji. Boltovčevih besed si ni mogla izbiti iz glave. Ona ljubi vahtmajstra, mora ga imeti, brez njega ji ni živeti. Ali on noče viditi njenih zaljubljenih pogledov, on neče razumeti njenih sladkih besed — a v hišo vendar dohaja. Komu neki drugemu za ljubo, kot njej. — Ali kaj ko bi hodil znabiti zavoljo Anice? Nocoj ji je prvokrat prišla ta misel, in bila je za-njo grozna misel, ki jo je tlačila, kot mera. Pa saj to ni mogoče, saj nima priložnosti nikoli z Anico govoriti — ali ko bi vendar le dobil to priložnost za njenim hrbtom, da ona ničesar ne vé. Pa zakaj se plaši? Ali nima zdaj gotov pripomoček, pridobiti si za vselej njegovo ljubezen s čeznatorno močjo? Ali Boltovec je rekel, da se spolni vsaka želja, samo ako ni proti sveti božji volji. Ubogi Levki se je jela pamet mešati, poskušala je moliti, ali zastonj, za molitev ni našla besedi. O Boltovec! da nisi prišel nocoj v Levkino hišo, bila bi ona spala, če ne mirno, vsaj brez taci skušnjav. Bolj ko se je bližala dvanajsta ura, huje misli so ji rojile po glavi, huje se je oglašala skušnjava. Danes je priložnost, nocoj in znabiti nikoli več. Zdaj si ga prikloni, dokler ne bo prepozno. Le nekoliko korakov, le nekoliko minut — in vse je dobljeno.

Zdaj bije ura tri četrti na dvanajst, Levki utriplje srce, vročina jo kuha, sama ne vé, kaj dela, vstane, vrže nekoliko obleke na-se in na pol brez uma odprè vežne duri in gre proti cerkvi. Po celem životu se trese in ko zaškrip'lejo mala vrata, ki zraven mrličnice peljejo na pokopališče, obstane ji noga. Že je hotla nazaj — ali strast je bila večja nego strah; kot v sanjah je tavela mimo mrličnice po grobih naprej. Že je blizu novega groba, kar se vzdigne iz njega črna podoba — Levka zastoče in brez zavesti se zgrudi na tla. Precej časa je ležala na grobih, mrzel veter jo spet zdrami iz omedlevice, groza jo obide, ko se ozre okoli sebe. Kar koli more, hitro beži iz pokopališča, ali zunaj zida že blizu njene hiše pa jo spet zapusti moč in drugikrat kot mrtva pade na tla in tu so jo zjutraj zgodaj našli ljudje.

Levka se je od tega dne zelo spremenila, bolezen je imela za njo dobre nasledke. Strast za vahtmajstra je popustila tisto noč na pokopališču. Podoba, ki se je dvignila izza Doričinega groba se ji je zdela, da je duh ranjcega moža, ki ji žuga, naj ne oskrunjava svetega

tihega mesta, naj nikar ne išče tu pripomočkov za svoje posvetne strasti. Vahtmajstru se je zdaj odpovedala popolnoma in bolezen je sprejela kot pravično božjo kazen. Zdaj je tudi previdila, da ni prav ravnala z Anico in sklenila je po moči to popraviti, kar ji je do zdaj krivice storila. Nobene osorne ali žal besede ni Anica več slišala iz tetinih ust in dekle je kmalo pozabilo, kar je prejšnje dni prestala pri njej. Levka ji je bila zdaj prava prijateljica in Anica jo je zdaj ljubila kot svojo mater — sovražila je tako nikoli ni. Ko je Levka okrevala, navdajala jo je spet ista misel, ktera jo je tisti usodni večer gnala na Doričin grob, namreč da vahtmajster ljubi Anico in kmalo se je prepričala. Na Levkino zaupljivo uprašanje je Anica jokaje obstala, da ljubi mladega Slovaka od tistega dne, ko ga je prvikrat vidila.

Vahtmajster med Levkino boleznijo ni zahajal v to krčmo, le v mraku je večkrat prišel do plota, kjer sta se prvikrat srečala in tudi Anica se je znala v takem času zmuzati iz hiše in tu sta potem govorila mnogo od svoje srečne prihodnosti. Anica mu je povedala, da teta vé za nujino zvezo, a on jo je zagotavljal, da bode, ako se vse po sreči izide, v treh mescih vojakov prost.

Levka je ozdravela popolnoma in neko nedeljo, bil je lep topel popoldan v pozni jeseni, sprehaja se z Anico po vrtu. Govorile ste o vahtmajstru, Anica ji pripoveduje, kje ga je vidila prvikrat in ji hoče pokazati mesto. Kako veselo se je nasmejala Anica, ko pridete na mesto, kjer kakor nekdej, je tudi danes vahtmajstrov veseli obraz gledal izmed vej. V enem skoku je bil pri njima in pri tej priči snubi Anico od tete s kratkimi, pa lepimi besedami.

„Ne vem, kaj bo Anica k temu rekla: ako ona nima nič zoper to, je tudi meni všeč“, odgovori Levka in šaljivo pogleda Anico, ki je rudeča kot roža pobesila oči in zgibala beli predprt. Z veselim obrazom pa s solznimi očmi poda vahtmajstru roko.

Levka je napravila malo večerjo, poslali so po župana, po Mohorja in na vahtmajstrovo željo tudi po Miška, kterega so pa le siloma spravili seboj. Bili so dobre volje, le Mišku je bilo nekako tesno, ves večer je bil tih in pogosto je plašno pogledoval skoz okno proti cerkvi.

Ko so odhajali, šeptne Levka na vratih vahtmajstru: „Da ste govorili poprej, ne bi bila prestala toliko težav in britkosti.“

Vahtmajster se je delal, kot da ni slišal teh besedi, ali on jih je slišal — in dobro razumel. (Dalje in konec prih.)

Deček in cvetlica.

Deček veselo

Skače po trati,

Cvetko zagleda

Krasno tam stati.

„Kaj pa tu delaš,

Rožica bela?

Pojdi mar k meni,

Meni boš cvela.“

„Deček prezali,

Pust' me živeti;

Če me utrgaš,

Moram umreti.“

„Meni na prsih

Bodeš ležala,

Z mojimi lasci

Nježno igrala.“

„Toliko rožic

Vidiš krog mene,

Drugo si zberi

S trate zelene.“

„Lepše nobene

Ni po livadi,

Ki mi cvetejo

V ljubi pomladi.“

Prazne so prošnje

Rožice zale:

Dečkove roke

Smrt so ji dale.

Janez Parapat.

Pustinci.

(Studija Adalberta Stifterja poslovenjena.)

I. Pustina.

Po besedi prav za prav ni pustina, kamor odvedem ljubega brava in poslušavca, ampak daleč od našega mesta žalosten, toda prijeten kosček zemlje, kateremu pravijo pustina zató, ker je na njem od starodavnih in nepomljivih časov rasla le nizka trava, tu in tam kako borovčevo deblo ali kaka krivenčasta breza, ktere se je včasih na skorji držal kosemček volne tiste male množine ovec in koz, ki so hodile kdaj pa kdaj tu okoli. Potem je raslo tukaj še brinje precej razprostranjeno, sicer pa družega kinča ni bilo, če ne računamo med to daljnih gor, ki so vile čuda lep višnjev trak okoli mrtvobojne okrajine.

Kakor se pa večkrat godí, da globokomiselni ljudje ali taki, katerim je natura vsakovrstno čudno poezijo in posebne občutke v srce vsadila, ravno takih krajev iščejo in se jim tile prikupijo, ker tukaj lahko strežejo svojim senjam in notranjemu zvenjenju: taka se je godila tudi na tem kosčku pustine. Prihajal je namreč semkaj s kozami in ovci dostikrat črnook dečec, kakih deset ali dvanajst let star, prav za prav zato, da bi jih pasel; ali kedar se je živina razkropila — ovce, da zavživajo kratko in dišečo travo, koze pa, za ktere ni bilo ravno prave paše na pustini, prepuščene bolj svojemu premišljanju in čistemu zraku, odgrizejo le semtertje ktero mehko mladiko — jel se je on znaniti z raznovrstnimi bitji, ki jih je gojila pustina, pa se je z njimi združil in sprijaznil.

Bilo je tu na pustini nekoliko vzvišeno mesto, kjer se je nahajalo obilneje sivkastega kamenja, ktero je bilo tudi eden sosesnikov pustinskih, in se je, rekel bi, na višek rivalo in na vrhu imelo nekako tako poveznjeno ploščo, da je delala spodej streho, zgorej pa govorilnico. Tudi borovinke je na tem mestu gosteje raslo in šopirilo se z mnogoyejasto žlahto in svojádjo, in pa marsiktera lepocvetna bodoneža. Dreves pa ravno tukaj daleč na okoli ni bilo; zato pa je bil pogled odtod lepši nego od drugod, zlasti proti jugu, kjer je daljno močvirje, tako nezdravo za svoje prebivavce a tako lepo za oddaljene oči, plavalo v modrem puhtenju in se je zgubljalo v vseh stopnjah daljine. Rekali so temu mestu konjsko brdo, zakaj? to se ne ve, kajti tukaj, kar ljudje pomnijo, ni hodil noben konj, in konj bi bil za pustino tudi predragoceno blago.

Na to mesto je zahajal naš mladi prijatelj najrajši, čeravno so njegovi varovančki hodili daleč proč od njega vsak po svojih opravkih. Vedel je iz skušnje, da se nihče od družčine ne udalji in da jih najde na zadnje vse vkup, ko bi jih bilo treba še tako daleč iskat iti; pa mu je to iskanje samo nekako čudno ugajalo in dobro delo, posebno če mu je bilo treba daleč okoli hoditi. Na višavi konjskega brda ustanovil si je kraljestvo. Pod ploščnim podvėsom si je sčasoma, marsikaj pridelovaje in trudapolno z ostrimi kameni odklepovaje, napravil sedež s početka za enega, po tem pa za tri dosti prostoren. Tudi več predalčkov in kotičev je bilo tukaj, narejenih koj samo od sebe, ali pa jih je on pridelal. Vanje je pokladal prteno torbico in kruh in druge neštevilne pustinske zaklade, ki jih je dostikrat semkaj nanašal. Družčine je imel mnogo in premnogo. Najpred skale; teh je bilo dokaj, iz njih je bil narejen njegov grad, te je vse poznal, vsaka je imela ime, vsaka je bila druge postave in barve; nečem omeniti skalic, katerih je bilo še veliko več in so bile še vse bolj pisane in še bolj žive barve. Skale je razdelil tako, kakor so ga ali veselile s čudovitnostjo, ali pa jezile s priprostostjo; skalice pa je imel vse rad. Potem je bilo borovinke, uporen sodrug in nepremagljivo užikoven, kedar je imel dati pastirju dragotno in dišečo palico, ali pa

se umekniti za novo pot; — njegove veje so na vse strani napérjale bodeče iglice, bile so pa tudi vse vejice natlačene častnih darov, ktere so nudile leto za letom obilnim gostom pustinskim, namreč milijonkrat milijon višnjevkastih in zelenih jagodic. Zatim so bile čudnovite pustinske cvetke, žareče kakor žerjavica, ali pa modre kakor nebo, med solnčnato travo sred kamnja, ali pa tiste neštevilne male, ki klijejo med borovinjem in odpirajo bel kljunček z rmenim jezičkom v njem — tudi marsiktera jagoda je bila tu in tam in pa še dva malinova grma in celó dolga med kameni rasoča leska. Slabe družčine se tudi ni manjkalo; poznal je to od očeta, čeravno je bila tudi lepa, postavimo: tu in tam, toda le na redko, volčeje, kteremu je pa prizanašal le zato, ker je bilo tako svetločno, tako črno, da nič takega na vsej pustini razun njegovih oči, kterih pa se ve da ni mogel videti.

Skoraj bi že več ne bilo treba govoriti o živi in gibljivi družčini, toliko je je že; ali ta družčina je še le prav izvrstna. Sto in sto zlatih, rubinastih, smaragdastih živalic in črvičev, ki so plezali, dirjali in delali po kamenih, po travi in po bilkah, le omeniti nočemo zato, ker od zlata rubinov in smaragdov še družega ni videl, kar mu je včasih pokazovalo ali nebo ali pustina; o drugih pa moramo govoriti. Tu je bil eden njegovih ljubljencev, hreščeč skakavček s škrlatnimi perotami; ti skakavčki so kar v celih trumah pred njim vzlétali in se spet vsedali, kedar je popotoval po svoji oblasti; — tu je bila neštivilna skakavčeva žlahta, večje in manjše kobilice in konjički, v neprijetno zelenino oblečeni hajduki, ki so veselo in neprenehoma črčali in drgali, da je ob nedeljah trepetalo popevanje nad vso ledino. Potem so bili polži, s hišami in brez hiš, rjavi in progasti, bokasti in ploščati, ki so delali sreberne ceste po travi ali pa po njegovem klobuku, kamor jih je rad deval — po tem muhe, brneče, žgoléče, pojoče, višnjeve, zelene, steklenoperotne — za tim čmelj, ki je zaspan mem njega brenčal — metulji, zlasti neki droben s perotmi kakor nebo višnjevimi, odspod srebernosiv, s kaj prijetnimi očesci, pa še neki drugi manjši s takimi perotnicami kakor sama večerna zarja — slednjič bil je strnad in je prepeval na več mestih; taščica, velika cipa, ki je pela, da je včasih vse nebo donelo od cerkovne muzike; lišček, penica, priba in druge in še druge tičice. Vseh gnjezda bila so v njegovem kraljestvu, vseh je iskal, vse varoval. Tudi marsiktero rdečo miš je videl smukniti, toda jej ni nič žalega storil, ko je na naglem obstala in ga gledala s svetlimi in plašnimi očesci. Volka ali družega nevarnega hudobneža na pustini pa od starodavnih časov vseh njegovih prednikov nihče ni pomnil, k večjemu ktero podlasico, ki rada jajca pije; to pa je preganjal z mečem in ognjem.

V sredi vseh teh lepot je on ali stal ali hodil ali skakal ali pa sedel — krasen sin pustine: iz zagorelega lica, polnega dobre in britkosti, sijale so mu smolnočrne oči z bliščečim in nezavednim svitom, polne ljubezni in drznosti in obilno znaneče tisti živelj poln

nevarnosti, ki se je v njem porodil in je v pustinski samoti začel kal poganjati, temna in iskrena fantazija. Čelo mu je okrožala cela gošča temnorjavih las, brezumetno prepuščenih planjavskim sapicam. Ko bi smel, primeril bi svojega ljubljenca tistemu pastirčku v svetem pismu, ki je tudi na Betlehemiški pustini našel svoje srce, svojega Boga in senje prihodnje kraljevske veličasti. Toda celó tako siromašen kakor naš mali prijatelj oni pastir gotovo ni bil, kajti celi ljubi dolgi dan ni imel družega kakor velik kos črnega kruha, s katerim je na nerazumljiv način redil si cvetoče truplo in še bolj cvetoči duh, in pa čisto mrzlo vodo, ktera je bliz konjskega brda izvirala, rupico polnila in potem čez pustino dalje hitela, da združena z drugimi sesticami potuje proti onemu daljnemu močvirju, ktereга smo pred omenili. V dobrih časih imel je v torbici tudi po eden ali po dva kozja sira. Ene hrane pa je imel v taki dobroti in tolíki obilnosti, kolikor je najbogatejši meščan pokazati ne more: cel ócean najzdravejšega zraka okoli sebe, nad seboj pa prebitek svetlosti, zoreče barvo in zdravje. Zvečer ko je prignal domú, kamor je zeló daleč imel, skuhalá mu je mati mlečnega soka ali pa okusne proséne kaše. Obleden je bil v na pol pobeljeno lanenino. Vrh tega je imel še širok klobuk, ki ga je pa le redko pokril, obešal ga je večidel v svojem gradu na klín, ktereга je bil v skalno razpoko zabil.

Pri vsem tem pa je bil vedno vesel in dostikrat ni vedel od veselja kaj početi. S svojega kraljevskega sedeža je vladal čez pustino; včasih je hodil po njej daleč okoli, včasih je pa sedel visoko gori na govorilnici, in kakor daleč so ga nesle oči, tako daleč ali pa še dalje je šla njegova fantazija in je prepregala ves daljni vidokrog z mrežo misli in domišljij in če je dalj časa sedel, gosteje so prihajale, da je večkrat na zadnje onemogel sam pod mrežo obtičal. Strahú samote ni poznal; dà, če daleč okrog ni bilo ugledati človeške podobe in je po vsej pustini od vročega poldanjšega zraka skakal samo zaspánek, tečas še le mu je privrela cela drhal notranjih podob in obljudila pustino; potem pa je dostikrat stopil na govorilnico in je nemudno ž nje pridigoval in govoril — spodej so stali kralji in sodniki, in ljudstvo in vojvodi, in otroci in otrók otroci, mnogoštevilni kakor pesek ob morji; oznanjal je pokoro in spreobrnjenje — in vsi so ga zvesto poslušali; popisoval jim je obljubljeno deželo, obetal, da bodo činili junaška dela, in na zadnje si nič bolj ni želel, kakor da bi mogel kak čudež storiti. Na to je stopil s plošče in jih je vodil v najdaljne in najbolj ustranjene kraje na pustini, kamor je imel dobro četrť ure hodá — pokazal jim je zdaj vso deželo očetov in jo osvojil z ostrino meča, potem jo je razdelil med rodove in odkazal vsakemu svoj del, naj ga brani.

Ali pa je zidal Babilon, grozno in prostrano mesto — zidal ga je iz drobnega kamenja konjskega brda, in oznanjal je kobilicam in hroščem, da se tu vzdiguje mogočno kraljestvo, ktereга ne more

premagati nikdo razun Cira, ki pride jutri ali po juternjem strahovat hudobnega kralja Belsazara, saj je tako Danijel že davno prerokoval.

Ali pa je prekapal reko Jordan, to je potok pod konjskim brdom, in mu drug tek odmerjal — ali pa ni delal vsega tega nič, ampak je zaspal pod milim nebom ter dal, da so mu senje tkale pisano preprogo nad glavo. Solnce je gledalo na-nj in je privabilo na spavajoča lica rdečico tako lepo in tako zdravo, kakoršna je na zrelih jabelkih, ali pa tako dozorjeno in krepko, kakoršna je na solnčni strani polnih lešnikov, in če mu je na zadnje navleklo na čelo celó bistre debele kaplje, usmili se je dečka in ga zbudilo z vročim poljubkom.

Tako je tedaj živel marsikteri dan in marsiktero leto na pustini in je postajal veči in močnejši in v srce so mu prihajale globočejše, temnejše in bolj tihe moči in naredilo se mu je milo in hrepeneče in ni vedel, kaj se mu je zgodilo.

Dovršil je svojo odrejo in kar je pustina dati mogla, dala je; godnega duha je zaželelo po svojem kruhu, po znanji, in srca po svojem vinu, po ljubezni. Oči so mu zahajale črez soparne proge daljnega močvirja in še dalje prek nje, kakor da mora tam doli biti nekaj, česar mu manjka, in da bo treba nekega dne opasati si ledja in vzeti palico in iti daleč daleč od svoje črede.

Travnik, cvetje, polje in njegovo klasje, gozd in njegove nedolžne živalce so prvi in najnaravnejši sodrugi in odgojevalci otroškega srca. Prepusti le malega angeljčka njegovemu noternjemu bogu in odvrtačaj od njega samo hude duhove, odredil in pripravil se ti bo lepo. Potem ko plodno srce začne žejati po znanji in po čutih, odpri mu visokost sveta, človeka in Bogá.

In t ko se torej poslovimo z dečkom na pustini.

Milotinke.

2. Rosna kapljica.

Kako mila si, o kapljica nebeške rose, žlahtni biser iz krila nedolžnega angeljčka! Kako ljubeznjivo se leskečeš v rumenih žarkih juternega solnca, da se vsa stvarnica preliva v tvojem nežnem zrcalu! Stobarvna se ziblješ na spomladni cvetici in kviško hrepeniš, kviško k božjemu viru svete luči. Dušice cvetlic te varujejo in ljubkajo, in drobni pisani pevčki izpod milega neba te pozdravljajo s pesmicami!

Pa prijetne ure mladega dne prejaderno hité. Solnce se više in više vzdiga in prepeka uboge hčerice narave, dokler onemogle svo-

jega krasú k zemlji ne pobesijo! — Tudi kapljica nebeške rose za-
trepeče, ko solzica v očesu nedolžnosti, in lej, kmalo premine! —
Skrije se v nežni zvonček cvetlični, in celi dan je ni viditi več. Še
le ko rumena zarja večerno nebo robi in celo naravo k počitku vabi,
prebudi se sopet kapljica, da se v novi bliščobi na drobnem cvetu
prikaže. Pa viditi je, ko vroč pot, ki se opešanemu popotniku iz čela
vlije. — Ko pa začne čarobna noč svoje lučice na nebu prižigati, in
mir božji vso stvarnico objema, še zadnjič kapljica proti svojim sestri-
cam — zvezdam — zdihne in v krilu spijoče cvetlice se angeljčku
sladkega tihega pokoja v naročje spusti.

Poznaš, o človek, to kapljico nebeške rose? Ali ne čutiš glasú v
globocem nedru? Pravi ti, da je tvoje lastno srce. Srce je v svoji
nedolžnosti čudapoln zlahten dar nebeški. Kako ti je v otroških letih
radostno v prsih poskakovalo in nade in ljubezni polno gorelo, ker
pred njim je plavalo neznano krasno solnce — življenje. Zemlja mu
je bila raj, in narava ga je v svojem krilu gojila! Senjalo se mu je
takrat o večni zlati mladosti, o lepi prihodnosti, in mil genij ga je v
brambo vzel.

Ali žalibog! časov kolo se vrtí, poldan življenja prihaja! Seboj
pripelje skrbí in težav bez števila. Blago srce se mora stisniti v
svoj tihi kotič, mora — tako rekoč — svetu odmreti. Bister um,
trdna volja in nepremakljiva moč je potrebna, da človek ne omaga
v boju proti osodi in nesrečam življenja. Pa tudi nevihte časa dir
odžene, in večer življenja nastopi.

In lej! zdaj se srce še enkrat prebudi; starček na palico oprt
začne sopet čutiti, kakor nekđaj v mladih letih; telo mu je obnemoglo,
ali srce še gori. Zdihuje k milemu nebu, in vsak zdihlej je pred
usmiljenim Bogom molitev nedolžnega deteta. — Življenje poteka, in
na smrtni postelji srce še zadnjo grenko solzo pretoči, preden utihne
za vekomaj.

3. Solza.

Ko je Vsegamogočni novo stvarjeno človeško srce v roko vzel
in razne blage čute vanj vdihnil, razdelil ga je v dve polovici, ter večo
za žalost, manjšo za veselje odmenil.

„Da pa ne pozabi v veselji“, djal je sam pri sebi, „da kmalo
morda večja žalost nastopi, in da v britkosti ne obupa, zato mu za-
stavo izročim, ki ga bo povsod opominjala prave mere v veselji in
britkosti.“

Ta zastava je solza.

Spomni se tedaj, o človek! ko se ti veselje smehljá in ti solza
radosti v očesu zablíši, da ti morda kmalo grenka solza okó zalije,
ko te ostra sulica žali prebode! Pomisli pa tudi, da sreča rada slepi,
in človeka na svetu več težav kakor radosti čaka. J. Gomilšak.

Ledena jama.

O prekrasni podzemeljski jami postonjski vé marsikdo, bodi si domačin ali ptujec, veliko veliko lepega povedati; dobro znana in obilo obiskovana je tudi jama sv. Magdalene blizu Postojne in druge podzemeljske jame po Notranjskem; ali podzemeljskih jam ne nahajamo samo na Notranjskem, tudi drugod po Kranjskem jih je obilo. Samo v okolici ljubljanski mi je znanih več kot deset. Niso tako prostorne kot omenjene notranjske (nektere so celo nizke in le po malo sežnjev dolge), ali vendar so znamenite, sosebnó natoroznancu. V njih najdeš marsiktero poprej neznano živalico ali rastlino, katere bi drugod zastoj iskal. Nektere hranijo tudi obilo lepih kapnikov, kakor na pr. „Velka pasica“ na Krimu itd.

Pojdimo dans le v eno izmed obilnih podzemeljskih jam iz okolice ljubljanske. Ne more se naša jama ravno ponášati z lepimi svojimi kapniki, tudi ne hrani posebno veliko živalic, ktere bi natoroznanca va-njo vabile, ali ona je prostorna, sosebnó njen vhod ves veličasten, in kar je najbolj važno, ona služi ondašnjim prebivavcem za ledenico, kajti skorej celo leto dobivajo v nji obilo lepega čistega ledú; zato jo tudi imenujejo „ledeno jamo.“

Mnogim so znane božja pota pri sv. Ani in na žalostni gori blizu Ljubljane, znana je tudi tik tega potoka stoječa vas „pod pečjo“, od koder toliko lepega kamnja po čolnih v Ljubljano zvožijo. Obrnemo se li od te vasi pod hribom proti vzhodu, kmalo pridemo v vas „Jezero“, tako imenovano po bližnjem jezeru. Poglejmo si še jezero. Na desno blizu vasi je pašnik in sred njega okroglo, ne ravno veliko in krog in krog ob bregu z bičevjem obraseno jezero. Globoko je do 18 celo 25 sežnjev in kaj bogato lepih, velikih rib.

Ako v vasi po ledeni jami poprašáš, pokazali ti bodo pot od vasi na desno po gori držečo, skalnato, sicer pa vendar za hojo ne hudo in pešcu sosebnó zato prijudno, ker more večidel med visokim gostim drevjem po senci hoditi. Ko smo kake tri četrti ure vedno navkreber hodili, zagledamo na bližnjem desnem vrhu malo vas „Planinico“ imenovano, ne levi blizu pota pa nek kotel, skorej ves z gostim drevjem in grmovjem zakrit — tù je vhod v ledeno jamo.

Zapazivši nas neki kmetovavec, ki je blizu kotla brinje otepal, in zvedši, da smo v jamo namenjeni, ponudi se, da hoče z nami, ker še nikoli ni bil daleč v nji, „samega v temno brezno hoditi, me je pa groza“, pravi. Nekoliko stopamo po gostem grmovji navzdol; stopivši pa iz goščave, zagledamo pred seboj žrelo temnega prepada, iz ktereга dnu se nam je nasproti valila gosta mrzla megla. Ko se

približamo luknji, kacic 10—15 sežnjev široki in 20—25 visoki, sfrfrá iz neke votline velika sova, ter jezna, da jo motimo v tem zavetji, odletí s hripavim glasom nad našimi glavami. Dalje ko smo stopali po tleh, posutih z večimi ali manjšimi kamni vedno navzdol, mrzleje in temneje je bilo. Zdaj in zdaj zvalil se je spod noge kak kamen in navzdol se valil v globoko tmíno. Dokler je od dne še svítlo bilo, koračil je kmečki možak hrabro z nami; ko pa je vedno temneje prihajalo in se kamnje pod nogami vedno bolj odtrgovalo, pa obstane, rekši, da dalje iti ga je „groza“.

Ko sami dalje stopamo, naletí eden izmed nas na neko veliko kost; vzdignemo jo, ogledujemo — bila je glava neke govedi; zraven so ležale stresene tudi velike rebra in nekaj kosti iz noge. Med tem ko ugiblremo, kako da bi bile te kosti tù sem prišle, najdemo med skalami, na tleh ležečimi, še več raznih kosti, ktere smo vse za goveje spoznali. V vsem skupaj našeli smo kosti kakih osem goved. Zdaj pridemo na kraj, kjer se jama na levo zavije. Ko prižgemo luči, zapazimo, da je jama širja in ko je bila poprej 20—25 sežnjev visoka, bila je njena visočina zdaj najmanj 50—60°. Ledú sicer nismo našli, kteri, kakor so nam potem neki kmetje pravili, zdaj od stropa visi v podobi velikih, mogočnih sveč, zdaj kot zagrinjalo skale pokriva in daleč čez-nje visi, pa povedal nam je pozneje nek krčmar, da je še pred tremi tedni (mi smo bili 1. septembra v jami) v tem natornem ledenem hramu ledú dobil, ktereга je pod sode pokladal.

Tu najdemo na skalnatih tleh ležečo goved; meso in notranji deli so bili že strohneli, pa trda koža je krila še kosti in velika roga sta držala se glave. Ugiblremo in ugiblremo, od kod vendar ta živinčeta? So jih li tatovi ukradli in so jih semkaj zavlekli? Ko bi to bilo, ne ležale bi kosti vse skupaj; gotovo bi bili živali razkosali, saj jih drugače ne morejo porabiti. Tudi bi bili morali kake človeške sledi najti; pa ni nikod bilo nič razun dveh kolés. Zdaj menimo, da smo pravo uganili. Vidili smo, da je brezdnó, po katerem se v jamo pride, ob robu z gostim drevjem in grmovjem ohraseno, tako da se temni prepad ne vidi poprej, dokler pred globočino ne stojiš; vrh tega je ob nebu tako strm, da se le od ene strani more v jamo. Ali bi ne bilo mogoče, da pride po kóllu se paseča goved v grmovje, ki strm prepad obdaja, med drevjem se preganja ali listje obira, ali bi ne bilo mogoče, da ji spodleti, se v globočino prekune in ubije? Pogledamo kviško proti vhodu, da bi moža poprašali, ali jim kedaj na paši kakega živinčeta zmanjka? Ni ga bilo, potegnil jo je bil. Revez se je menda prestrašil, ko nas je slišal v globočini kosti premetavati.

Gremo dalje po jami, zdaj kot okrogla dvorana razširjeni. Prav nenavadno mrzlo je bilo. Pridemo do kraja, kjer so nam visoke skale pot zaprle, le majhna luknja je kazala dalje pot. Zbasali bi se bili se dalje in Bog vé koliko daleč se še steguje mrzli podzemeljski hram, pa zmanjkovalo nam je svečave, in kam brez luči v neznane tmíne?

Vrnemo se, pazljivo ogledovaje tla in skalnate stene. Na tleh ni nič sosebnega, le nekaj velikih, na pol trohnelih dreves je tu ležalo, menda jih je vihar noter telebil. Stene so bile gole, kapnikov le semtertje nekaj, pa kar majhnih in brez vse lepote. Mahú ali drugih rastlin ni bilo, tudi žužkov ali drugih živalic nismo dobili, pač pa dalje gori blizo roba, kjer so bile skalnate stene gosto z mahom obrasene in so cvetele tudi druge rastline.

Dospemo na dan. Blizo jame zagledamo v senci ležati našega beguna. Pazljivo nas posluša, ko mu pripovedujemo, kaj smo našli. „Glejte no, nam pravi, ravno pred letom je mojega soseda vol na paši zginil (bil je mož iz bližnje „Planinice“); kdo vé, če ni tudi tukaj noter štrbonknil.“

Poslovivši se posvarimo še moža, naj bolj pazijo na živino in brezno ogradí, da jim v tej jami še več živine konec ne vzame.

Ant. Zup.

Mythologične starice.

(Zapisal Dav. Trstenjak.)

7. V kakošni zavezi je netopyr s pogačo?

Mračnik, šišmiš *) (*vykretis*, vespertilio, Fledermaus) velí se na Štirskem tudi: piroželj, pirožljek, in na Kranjskem: pirhpogačica.

V besedi pirhpogačica nahajamo pleonazem, ker pirh že sam ob sebi pomenja: pogačo — posebno velikonočno, **) (das Osterbrot, der Osterkuchen; rusk. pirog, česk. piroh, iz korenike: prž, ilirsk. pržiti, slov. pražiti, prga, der Oelkuchen). Iz pirog je manjšavka piroželj, ker g=ž, s prilepkom ek — pirožljek. Primeri analogični: granosljek, lasica, podlasica, sansk. lasa = brza, die schnelle; rusk. goronostaj. Končnik j pa je pri Slovencih lj, primeri: slavuj, kraguj, in slavulj, kragulj; tako tudi iz granostaj po izpah-njenem glasniku t — granoslaj, in iz te oblike: granosljek, na granah stanovajoča žival.

*) Mračnik se velí netopyr v okolici kranjske gore, šišmiš pa pri Hrvatih in Haložanih, od šiš, šišast, šišmat, šiškast, hirsutus, torej šišmiš pomenja: hirsutus mus.

**) V nekterih krajih slovenskih z besedo pirh krivo poznamljajo: pisanke, rumenice, prvotni pomen je: pečeno, praženo, torej: pogača, tudi rusk. pirog pomenja pogačo.

Ker se mračnik imenuje po pogači — pirhi, pirogi, mora v nekaki zvezi s pogačo biti. Kaj nam pravi basnoslovje o mračniku? Po narodnih slovenskih povestih ima mračnikovo srce bajevno moč. Kdor je nosi pri sebi, na rudečo nit privezano, ta se zna nevidljivega storiti. Po egiptskem basnoslovju je mračnik hieroglypha doječe žene (Horapollo II, 53.), po grških povestih pa symbol noči (glej Schwenck, Sinnbilder der alten Völcker str. 125).

Vse te povesti ne razjasnujejo nam imena: piroželj, pirožljek, pirhpogačica.

Kaj pa pravi slovansko basnoslovje o pirhih, pirogih?

Piroge, pirhe so stari Slovani pekli, kedar so obhajali mladoletno dobo. V kršanski veri je stopila na mesto mladoletnega prirodnega praznika — velika noč, zato se velikonočna pogača veli: pirh, pirog, pirhpogača.

Mladoletno dobo pa naznanja iz zimskega spanja se zbudi vši mračnik; zato je dobil ime: piroželj, pirožljek, pirhpogačica, žival, ktera prinaša piroge, pirhpogačo, torej pirožni ptič, Ostervogel *); primeri nemško poznavanje: Pfingstvogel = volga, Goldamsel.

V nekterih južnoslovanskih krajih se mračnik **) tudi veli: pirogbaba, perhbaba — in beseda baba ne poznamlja samo boginje zemlje, temoč tudi — pogačo (primeri slovensko poznavanje: bobov ded, grahov ded, ein Kuchen aus Bohnen — Erbsenmehl). Še eden razlog ponujam: Pirhe, piroge so stari Slovani na mize nastavljali dušam umrlih, da se morejo nasiliti, kedar pridejo obiskovat živih. Te navade še sedaj najdeš na Štorskem in pri Rusinih (Hanuš, bajeslov. Kalend. 222.) Mračnik je žival noči, torej v zvezi s podzemeljskim svetom, in je tako vtegnil symbolizirati dušo umrlega, ktera pride na večerjo — na pirhe, piroge, pirhpogačice, in tako dobiti ime: piroželj, pirožljek, pirhpogačica.

Mračnik se veli tudi netopyr, staroslov. **нетопыр** = netopyr. Naš slaveni rojak prof. dr. Miklošič je pri izpeljavi te besede mislil na „njet, part. praet. pass. a ni, jungere, (odkod nit), et pyr, quod cum pero cognatum est, ut sit pro njetopyr, id est: avis junctis alis“; — ali ker različna slovanska narečja imajo oblike, kakor postavim česk. netopyr, natopyr, matopyr (n=m primeri: nedved in medved), polsk. mentopyr, lužiški: netopyr, nedopyr, slov. natopyr,

*) Stari so krivo mislili, da mračnik spada k ptičem. (Glej Friedrich Symbol. der Natur 384.)

**) Tudi poznavanje leropyr je znano = Flattervogel, sansk. lar, lal, flattern, schaukeln, primeri: lelek, der Taucher; v Halozah se netopir veli še tudi škržabec.

nakoper*), po odpadlem zlogu na, ne: topir, vtopir itd. Tako bi se dalo misliti na: naktopyr, sansk. naktapur, gršk. νυκτοπτερις, Nachtflieger, nočoper, iz nakta in pur; litevsk. pulti, fallen, fliegen in glasnik k je izpahnen, kakor v besedah lat. pinus za picnus, seno za sekno, das Gemähte, Gehaute — Heu, luna za lukna, lucens, dentela — detela = sansk. dančtara iz danč, mordere, beissen, fressen, torej detela v pomenu = trava, primer: detel, der Grünspecht, izvirno: Beisser.

Če zna kdo še za druge razlage tega imenovanja in za kakošne povesti o mračniku, naj mi je dragovoljno naznani.

Iz tega priklada pa se sopet prepričamo, kako basnoslovje jezikoslovje podpira.

8. 0 vogelju.

Vogelj (die Kohle) je zavoljo svoje črne barve dajmonsk symbol. Več narodnih pripovedek je med Slovenci, ktere pravijo, da škratec zlato v podobi vogelja ponuja. Poslušajmo samo eno:

V Cirknici na Kranjskem je živel ubožen mož. Ta je šel neki večer že pozno prek Slivnice. Tu ga sreča mal, puklast, na eno oko slep starček, kateri ga nagovori, in možek mu potoži svojo nevoljo. Pojdi z menó, reče starček, jaz hočem ti zaklad pokazati. Šla sta črez brege in doline, dokler starček ni postal pri bezovem drevesu. Jeli vidiš kaj, je uprašal. Nič ne vidim, odgovori kmetič: Starček užge baklo, vzame iz pečne špranje dva ključa, in odprè železna vrata. Šla sta v veliko sobano, v kateri sta dva kupa voglja ležala, potem v drugo sobano, kjer sta bila sopet dva kupa. Pri dverih te sobane pa je ležal črn pes. Glej moj kmetič, reče starček, tukaj znaš vsaki dan dve peščici voglja vzeti, vendar ne smeš nikomur ničesar povedati. Kmetič je to storil, in on je namesto voglja dobival zmir čisto zlato. (Glej Vernalecken, Mythen und Bräuche str. 24. 25.)

V ti povesti je več zanimivih reči; prvič symbolizuje voglje zlato, kakor tudi v nemških povestih (glej Wolf, Zeitschrift für deutsche

*) V ti besedi imamo sopet primero, da se glasnik k menja z glasnikom t. Primeri teden in keden; petlika in peklika, racemus; brenta in brenka; tolči in kolči, schlagen; tleti in kleti, glimmen; šartel in šarkel, Reindling; ertelj in erkelj; peter in peker, polsk. pionter, Unterdachboden; tomun in komun, Vertiefung, česk. tuvik in kuvik, nemšk. piwit in piwik, Kiebitz; tobold in kobold, twärsak in quersak, kraetling in kraekling (glej Woeste v Zeitschrift für Vergl. Sprachforsch. IV, 186.). Zato pekava = petava, felsige Gegend, petovar na petovi stanovajoč, kakor leskovar na leskovi, resovar na resovi, jelšovar na jelšovi stanovajoč človek. Že sem rekel, da v besedi petava, petovo, scilicet. mesto, ali pa petov (kakor iz breza — brezov) scilicet. grad, ima svoj razlog ime grada Petov (pri Rimljanih Petovio).

Myth. II, 183.). Drugič tudi vidimo iz te povedke, da je bezovo drevo symbol dajmonskega principa, kakor sem že v članku o „bezovcu“ dokazal.

Tretjič je gorski duh mal starček grde podobe na eno oko slep in še puklast. V takšni podobi se tudi prikazujejo gorsko duhi (Zwerge) v nemški mythologiji. Na Ščavniškem so poznani gorski duhi imenovani šetki; kakor tudi pri severnih Slovanih. Ako se ime nima izpeljevati iz šetam, kakor sem v svojem članku „o šetku“ rekel, pa ponujam slovaško šetiti, = osereti, torej šetek = serec, sivec. In slednjič v slovenskem basenstvu črn pes ravno tako varuje zaklade, kakor v nemškem (glej Panzer, Beitrag I, Nr. 50, str. 38).

Kteri, a, o — ki.

(Spisal P. Ladislav.)

Kar se tiče zgodovine oziravnega zaimka, pomniti je, da so prvi novoslovenski pisatelji rabili katir, kir, ker, kakor jim je ravno naneslo, in sicer za vse spole in števila. Trubar (psl. 49.) ima: *Zamerkaite vsai letu, vi kir ste Boga pozabyli, de vas kai tiakai ne maknem, inu nikogar ne bo, ker bi vas odrešil.* — (Evang. Luk. VII.) *Ta farizeus pag, kateri ie bil nega povabil, pravi —. De bi leta en Prerok bil, taki bi on veidel, du inu kakova ie leta žena, kir se nega dotiče.* — (Dalm. Post. ibid.) *Kadar ie pak to videl ta Farizey, ker ga je bil povabil, ie govoril vsebi, rekoč: Kadar bi leta bil Prerok, tako bi znal, gdo ie leta žena, ker se neiga dotiče.* — (Trub. Ev. VII.) — *Inu ty, kir so nosili, obstoie.* (Dalm. bid.) *Ty pak, kateri so ga nosili so obstali.* — Pisatelji katoliške dobe imajo kir za naš ker (quum causale), za oziravnika pa rabijo sploh katir, le Kastelic rabi kir in ker še kakor uni, pa ima tudi katir. P. Marka pravi, da je kir okrajšan katir, pa to ni res. Kolikor je meni znano, rabil je ki še le Vodnik, v slovnici ga namreč imá, toda v spisih sem pa naletel samo dvakrat na-nj (pri rokah so mi le trije spisi). — Namen mi ni, da bi razlagal veljavo po etimologični sestavi (glej. Mikl. I. 69. III. 194. Kopit. gr. 297), tu preglejmo le sintaktični pomen oziravnikov ki in kteri, kakor ju rabimo v sedanji pisavi.

A. Ki.

1. Vzemimo si na pregled stavke. *To ti je um, ki je kaj takega naredil. Vse, kar imam, dam onemu, ki mi doide in dobi v pest ono-le ladjico. On ni imel nobenega, ki bi mu bil poslal pozdrav.* — Tu izrazuje odvisni stavek v prvem izgledu bistveni značaj samostavnika v glavnem stavku (um), in pové, da njegovo bistvo obstoji v tem, da je naredil kaj takega, ter ga v razumku dopolni in tako predstavlja v celi veljavi; v drugem stavku je odvisni stavek prav za prav zapopadek glavne osebe (resp. dativ), izražene po zaimku (onemu), in po tem takem en razumek izražen s celim stavkom, mesto s samostavnikom; malo drugače od družega je v tretjem stavku; tudi tu namreč je zapopadek glavne osebe v odvisnem stavku, pa vrh tega sta oba stavka tako ozko sklepljena, da zanikavnost obsega oba, ali odvisni stavek kaže, kam se stega zanikavnost, in tako tudi v tem slučaju zadržava odvisni stavek bistven oddelek glavnega. Sploh se more reči, da stavki te vrste zapopadajo bistvene dele, in ako se nanašajo na samostavnik, opisujejo ga tako, da pokažejo, v čem obstoji njegovo bistvo, ter le po njem dobi celotni razumek; ako pa se nanašajo na zaimek, izrazujejo zapopadek njegov. Taki dodatki so neobhodno potrebni, ker oba stavka vkup vzeta dasta celotni pomen; zatoorej so pa tudi taki stavki odvisni le po vnanjem ali po obliki. — Pravilen zaimek jim je on.

Primerimo še te stavke: *On, ki je alfa in omega. K temu me žene usmiljenje, ki ga imam z vami. Veliko jih je, ki ne hodijo po pravi poti. Mislino si po tem takem človeka, ki ima le dobre navade. So mlajša imena, ki niso znane pri starih pisarjih. Ni ga nobenega, ki bi vedno v veselji živel. Ni ga govornika, ki ne bi hotel biti enak Demostenu. Na prvi stopinji keršanske serčnosti so oni, ki se smertnih grehov ogibajo, malih pa ne; na drugi so oni, ki se varujejo obojih; na tretji pa oni, ki nar večje zadržke premagujejo.*

2. Drugačen omen ima ki v stavkih, ako rečem na priliko: *Katra! daj mi srajco. Kat. Ktero? tisto, ki sem bil včeraj v njej. Jaka! daj mi bukke. Jak. Ktere? ki sem ti jih unidan posodil. Tisti Štajerc, ki si šel v Kamnik ž njim, prašal je po tebi. Tistih rokornačev, ki so bili unidan tukaj, prišli so danes spet trije.* — V takih stavkih se pridene v odvisnem stavku djanje, da osebo (reč) čisto natanko naznanimo in jo ločimo od vseh drugih. Oziravni stavek služi k temu, da izrazuje istost (Identität) osebe ali reči glavnega stavka, kar kaže tudi zaimek tisti.

Semkaj gre devati tudi čigar (dessen), ker to je prav za prav genitiv besede ki, toda rabi se samo kot svojiven genitiv, postavim: *Ni misliti, da bi Napoleon s pomočjo tistega moža papežu Rim vzel,*

s čigar pomočjo ga je bil nazaj dal. Zamorci si ne morejo delati zapopadka od tega zatajevanja, čigar vir in notranja moč jim je neznana.

3. Zopet drugačen pomen ima ki v stavkih: *Dolgove, ki jih je včasi moral storiti, plačal je pošteno. Taki ljudje so pena mjlina, ki se pisano leskeče, v zraku pa razpoči in zgine. Delo, ki se mu tolikanj čudite, izcimilo se je po naključji. Rastlinstvo ima take lastnosti, kakor živali, ki vsaka po svoji posebni hrani sega. Prestopil sem Zilico, ki v globoki strugi bobni. Medla svitloba, ki navadno spremlja luno, kedar vzhaja, razlivala se je okoli in okoli.* — V teh in enakih stavkih namreč zapopada odvisni stavek stalno lastnost dotične osebe (reči) ali pa kako djanje, in pridene take reči osebi, da jo bolj po okolšinah opiše, toda bistveno potreben pa tak pristavek ni, kakor pri unih dveh slučajih, ker glavni stavek ima pomen tudi brez odvisnega.

4. Enak pomen, kakor ki, ima kar za srednji spol takrat namreč, kedar ni v glavnem stavku samostavnika, da bi se na-nj naslanjal ki, in v tem oziru bi jaz vzel kar za neutrum h ki, ter nasvetoval, da bi v slovnica se obravnaval pri ki gledé sklanjanja. Da je temu res tako, pogledjmo nekaj stavkov: ad 1). *To in vse, kar je govoril Martin, govoril je z jezo. Oton ni nič storil, iz česar bi se vidilo itd.*; ad 2) *Enako bi utegnulo biti, kar je unidan naznanila tista novica, ki jo je*; ad 3). *Mestna gosposka je rake za nekerščene otroke na bogoslovljeno pokopališče prestavila, h čimur sama po sebi ni imela oblasti.*

Ako povzamemo iz tega, kar je rečenega tu, in pa po govorici ljudski, imeli bomo o besedi ki to-le:

a) Bistveni pomen stavka s ki je ta, da 1) naznani obsežek ali zapopadek subjekta v glavnem stavku, naj si že bode le-ta samostavnik ali zaimek ali pa splošni števnik; da kaže 2. istost (Identität) med subjektom glavn. in odvisn. stavka; 3) da subjekt glavn. stavka bolj opiše po razmerah, ki pa niso bistveno potrebne k razumku. — Splošni pomen stavka s ki je torej ta, da razumek dopolnjuje (ergänzend).

b) Ki mora stati precej za imenom, kamor se nanaša, pri sebi pa ima brezglasnico (Enklitiko) ga, mu idr.; med njim in med brezglasnico sme biti le še kaka brezglasnica sem, bi idr., k večemu ne bi. Ljudstvo rabi tudi še predloga v, pri, z (ki z njim), pisatelji pa so te rabe nekaj ogibljejo menda zato, ker nastopi za predlogom daljša oblika (njem) mesto brezglasnice (jem), nekaj pa tudi, ker velikrat besede tako postavljajo, da samostavnik in nanašavnik nista vkup, in potem rabijo mesti ki velikrat nepravilni kteri. (Kar se tiče razstave besedi, glej Cigaleto v spis Nov. 1853. str. 327.) Ko bi mi sklanjali po isterski šegi ki z enklitiko skup, ne bi imeli toliko napak, post.: Kdor bere njegove knjige, v kih bistroumno primerja idr. M. je nevtruden jezikoslovec, ke ga po pravici imenujemo slovan, Grimina. (Levst.)

c) Ljudstvo rabi v lokalu, kedar je govorjenje o kraji ali času, mesto ki s predlogom v, adverb. kjer, kedar; post.: *Danes gremo sejat na tisto njivo, kjer smo unidan želi. Vodnik pravi: Dolgo so mislili Gorenci, da ni pri njih nobenega kraja, kjer bi vino rasti in zoreti otlo.* (Alb. 34.) — V takih stavkih prepogosto predstavljamo nemški „welcher“.

d) Splošni pomen nanaš. ki je ta, da kaže nekaj faktičnega, to je, oseba je znana in djanje v odvisnem stavku je resnično.

Narodsko blago.

Narodna pripovedka.

(Iz Čerenčovec na Ogerskem priobčuje M. Kr. za izgled, kako se v Čerenčovecih na Ogerskem slovenščina govori.)

Ednoúk mejla je edna mati sirmáška tri sine, pa je njé odprávila slúžit i na pout njim je spekla i dala pogáče. A na pouíti sta óviva dva staréjsiva brata mlájšemi zéla pogáče, pa kak so te príšli do ednoga stúdenca, te sta téva dva staréjsiva toga mladoga f stúdenec lúčila, a njéva pa ideta dele i tak sta príšla do ednoga grofófskoga grada, pa sta tam slúžbo dóbila. A of mladi pa si je fčasi očij z vodom namázao a očij so njemi fčasi ozdráville, kati prljé; kak sta ga vu stúdenec lúčila, sta njemi očij vö spehnola. A f tistom stúdeneci je pa bila takša voda za očij zvráčiti; a on pa zeme eden vrč té vodé séof, i kak je príseo do ednoga drejva, pod téjstím drejvom si je dol légeo, i doletí edna fčéla i zaleti se v njega, kati je slejpa bila. A té díčák jo namáže z onom vodom, a ona mo se zafali, pa njemi je právila: dobro, i ja bom tebi esče na kórist. A malo sledkar je pa príseo vuk pa slejpi, i njemi tak napravi, da je njemi očij z vodom namazao, a té je vido, i on njemi je obéčao, da njemi esče bou na korist. A késnej prijde slejpa miš i njoj tak napravi, i ona njemi obeča, da njemi esče bou na korist. A te pa je šouí dele, pa je príseo ravno do téjstega grada, gde sta óviva dva njégoviva brata slúžila. A i on dobij slúžbo pri tom gradi. Ovi tri brati so se nej poznali, nego za edno leto so se kumaj spoznali. I te sta póčela óviva dva staréjsiva na njega mrziti pa sta gledala, da bi kak pri grofi mogla napraviti, da bi ga on stirao. I tak ednoúk ide of naj starejši brat k grofi pa njemi pravi: of moj najmlajši brat zna napraviti, da fse živíne fkúp prijdó, štere samo on ščé meti. A záto je dao grof njega k sebi pózvati, pa njemi povéj, kakše stvari ščé meti, pa njemi je povédao: če mi je do zútra spraviš, dobro, ja ti bom

dao stou rajnški, a či nej, inači smrt. A on odijde f svojo hižo joučič, a te pa prijde k njemi vuk, pa njemi je povedao: naj se joukati, nego se sedi gor na menê pa jaši me vö na senóžat, pa tam ti prijdejo fse živine, štere ščêš meti ti i grof. I tak se je dogouđilo. A živine so prišle i samê pred njim šle k grofi domou, i zájtra, gda se je grof gor stáno, vidi fse, ka je šteo meti, a tomi najmlájšemi da zátou stou rajnški. Pa ide naj starejši brat grofi pa njemi velij: moj mlajši brat zna napraviti, da kolko štê vrsti je fktup zrnja, da za edno nouč bou fsako po sebi; a ná to ga da grof k sebi prizvati pa njemi velij: fse zrnje, ka je na hiži fktup zmejšano, moreš napraviti, da bou fsako po sebi do zútra, pa či napraviš, dobro, dobíš stou ranjnški, a či nej, te pa glávo zgibiš. Na to odijde pa žalosten f svojo hižo joučič, a k njemi prijde miš pa njemi velij: samo tij spi, zútra bou fse v rédi. I on zaspi i vijdi zajtra, da je dobro fse. A grof prijde pa je vido, da je tak kak je zapovedano, pa njemi te da stou rajnški. A kak sta tou óviva brata vidila, da je pa fčino, ide pa trétjikrat grofi naj starejši brat pa njemi velij: moj brat zná i more v jednoj nóči napraviti z vojska cérkef. Nato dá ga grof pa k sebi pozvati pa njemi velij: ti vu mojem dvoúri mi moreš do zajtra z vojska cérkef napraviti, a či napraviš, dobijš pa stou rajnški a či nej, te pa boš pogübleni. A na tou je on odišeo f svojo hižo pa si je mislo: zdaj morem odijti, da tou fčiniti némrem, a mójiva brata tak na mené mrzita. I tak se je že odprávo, da je šteo odijti, a fčela pa pride k njemi pa njemi velij: naj samo spi, da bo do zájtra fse napravleno. In on je odišeo spat i do zajtra je biloú fse gótovo, i on dobij zátou pa stou rajnški. A óviva dva staréjšiva brata dao je bujti njegóviva. A te so prišle fse životinje pa so štele grad obrnouiti. A of njegof lápec, brat óniva šteríva je bujo, on je samo mogao obraniti, da ne bi grad porúšile, a on ne je šteo, dokeč njemi grof nej obečao cejlo imanje i da bou grof njegof lapec a on grofot vért. In grof je tak póstao njegof lapec a on grofot vért pa je doubo tak cejlo grofoúfsko imánje.

Putica in petelinčič.

(Iz Srpenice, zapisal A. Ž.)

Bila sta putica in petelinčič; še sta šla lešenkiče brat. Petelinčič je poskočil gor na leskov grm. Putica je déla: Vrzi mi dolka eno kubarico. On je vrgel, in ji je razlil očice. Puta je déla: Le čakaj, petelinčič, kovrsinčič! kaj si mi razlil očice? Petelinčič je del: Kaj mi je koza grm objedla? Koza je dela: Kaj me ni pastir varoval? Pastir je del: Kaj mi ni dekla južine skubala? Dekla je dela: Kaj mi ni mlinar moke zmlel? Mlinar je del: Kaj mi je vuk vso vodo popil? Vuk je del: Kaj mi je sonce zmirom kožo gremo? Sonce je délo? Kaj mi je Bog ukazal?

Od nebeškega kratkega časa.

(Iz Ravnice na Goriskem; zapisal M. Ternovec.)

Stoji, stoji en kloster nov,
V njem je menihov sedemnejst,
Vsi se lepi, vsi se mladi,
In družega ne delaji,
Ko svete maše bereji.
Še med ujimi se je znajšel
En star, en star menih,
Ki je trikrat novu mašu pel,
Ta je rekel: oj Bog, veliki Bog!
De bi mene to dal zvediti,
Kako je v svetem raju en kratek čas.

K njemu je pršla tičica,
Tičica 'na angeljca,
Jenu ga je peljala
V le-ta zeleni gozd
Pod tu zeleno lipcu,
Tič'ca gor na lip'cu šla,
Lepó mu je prižvižgavala,
Lepó mu je prepevala,
Jen kratek čas mu delala.
Še star menih tako govoril:
O ki ti pravim tič'ca ti,
Oj tičica jen angeljca!
Pelj' me še jenkrat pred kloster moj,
Naj grem tem družem meniham povedat,
Kakó je v svetem raju en kratek čas.

Tičica ga je peljala pred kloster še,
Na vratih je potrkal bil:

Le opri, opri ti vratar!
Še vratar mu tako govori:
Mi tebe ne bomo odpirali,
Ker ne vemo, do in k' si ti.
Al ne veš, k' sma včeri vkop kosela,
Popudan sma se razhajala;
Če mi nečeš tega vervati,
Pejdi v sveto pismo brati.

Šli se v sveto pismo brat,
V svetem pismi znajšli b'li:
Kar je krvavi rihtar umrl,
Je posalo tri sto let,
Ker se je en star menih zgubil,
Ki je trikrat novu mašu pel.
Star menih, ko je to zaslišal:
Oj Bog, oj Bog, veliki Bog!
Ko je v svetem raju en kratek čas,
Sem menil, da ni ure tri,
Pa je posalo tri sto let!
Oj Bog, oj Bog, veliki Bog!
Ko je v svetem raju en kratek čas.

Ko je te besede 'zrekel,
Se je spremenil koj ta prah v pepel;
Njegova duša šla je v sveto nebo.

Hrvaško-srbsko berilo.

Domaća hiša prva učilnica.

Najprva učionica jest domaće svetilište. U njemu nam je početak života, a s ovim početkom početak i našeg odgoja. Tū sa sisom majčinom, iz koje sisamo život, sisamo i one najprve zvukove, štono se malo po malo razvijaju po mjeri naših prirodnih moćih; sisamo čuti; sisamo pojmove, misli i načela. U tom svetilištu napredujemo mi kao struk cvjeta, kao novo zasadjeno stablo. Da nam neuvehne cvjetić života, trebujemo njege; da nam nezakržljavai stabalce toga, treba nam najpomniji roditejske vještine, ozbiljna truda, neumorna nastojanja. Roditelji su nam u ovom svetilištu anđeli hranitelji i najprvi učitelji. Oni nam daju hranu, oni nas i duhom napajaju; lieče nam naše nemoći, i u duši nam čutnje uzbudjuju. U njihovoj je vlasti naše srce, kao i naš biće. Oni nam najbolje mogu uporabiti naša osiećanja, kao što mogu i naš život najbolje od premnogih opasnostih odkloniti. Od njihove uzde zavise naše stope i naši koraci, od njih nam zavisi i svaki kucanj srca našega. Kazan i nagrada u njihovoj nam ruci stoji. Oni su nam sve poslje Boga; s Bogom su nas na sviet rodili; ovde s Bogom o nama promišljaju, čuvaju nas, i lebde nad nama; miluju nas i karaju. Mi smo sve njima, kao što su i oni sve nama. U spomenutom svetilištu domaćem možemo se dakle još za mlade dobi vrlo zgodno priugotoviti za slavne i vrle počasti, kao i za najbezčastnija stratilišta; za puke ništavce, kao i za najvrstnije gradjane; za prave sinove domovine, kao i za sramotne udvorice i izdajice. Zvezda.

Лисица и вран.

Вран нађе нгдѣ комад меса, и држаше га у кљууну стојећи на дрву. Лисица онљуши месо, притрчи под дрво и почне хвалити врана говорећи: „Мили Боже, красие птичице! Лѣпа перја што имадe! Да јошт има каков глас, неби над њом птице на свѣту било!“ Врану то није мило било, да га лисица при толикој његовој лѣпоти за мутава држи. Отвори кљуун, пак стане гакати. Падне месо доле, уграби га лисица и пождере говорећи а посмѣхајући се: „Е мој врану! Имаш свашта, ал' памети немаш!“

Besednik.

Zlati klasi. Nabrani v Koledarčku slovenskem. Na svetlo dal dr. Jan. Bleiweis. V Ljubljani.

Kdo se ne spominja rad „slovenskega Koledarčka“, ki je nas skozi več let s svojimi jedernatimi sestavki razveseloval? Kdo bi si ga ne želel več na svitlo, da bi še enkrat prebiral njegovih krasnih pripovednih in poučnih člankov? Tem željam je ustregel čast g. izdatelj z „zlatimi klasi“, ki obsegajo vse v eno knjižico združeno, kar smo prej raztreseno po raznih letnikih prebirali. Dodjani s tudi obrazi Valva-zorja, Vodnika, Miklošiča, Coisa, Vraza, Staniga in Japeljna, kar tej zanimivi zbirki še večjo ceno daje. Jako znameniti prikladi ste tudi prva pesem Koseskega, „Potažba“, ki jo je zložil kot učenec 7. šole v Ljubljani in se najde l. 1818 prvič natisnjena v nemškem časniku „Illyr. Wochenblatt“ in pa poslednja pesem Prešernova „Parizina“, ki jo je po angleškem do 14. oddelka poslovenil. Bodi priporočena pričujoča zbirka, v kateri se vrsté pesme in novele z življenjepisi in drugimi narodskimi stvarmi, vsacemu Slo-vencu. Naj je v nobeni knjižnici ne manjka!

Torbica jugoslavjanske mladeži. Torbica, ki so jej v Ljubljani nemile okolišine žilice izpodrezale, da je morala umreti, ta je letos v Zagrebu na novo oživela ter vsa pomlajena in gosposko opravljena pred nedavnim beli dan zagledala. Na treh polah obsega raznih pesniških in prozaïških izdelkov jugoslavjanske mladine v slovenskem ali hrvaškem narečji in obeta prav lep sad za prihodnjost. Naj se je oklene vsa jugo-slovenska mladina in jo bogatí z izdelki svojega uma, da bo prav krepko in veselo napredovala: zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača. Naj podpirajo rodoljubno mladino v njenih prizadevah vsi slo-venski domorodci. Cena vsacemu vezku je 30 novčičev; dobiti se more tudi v Leonovi bukvarnici v Celoveu za 36 novčičev.

Družba sv. Mohora, če ravno ne šteje še 22,485 udov, kakor „družba sv. Janeza“ v Pragi, vendar le dosti veselo napreduje ter si po vseh slovenskih stranéh, posebno med kmečkim ljudstvom, čedalje več udov pridobiva; tako n. pr. se je samo iz ene fare na Štajerskem razun mnogo letnih tudi 21 dosmrtnih družnikov oglasilo. Družbine bukve se pridno natiskujejo; natisnjene so že g. Lesarjeve „Zgodbe sv. cerkve“ (7 pol); te dni se dokonča Ciglerjeva povest „Deteljica ali življenje treh kranjskih bratov francoskih soldatov“ (tudi 7 pol); še ta teden pojde v natis 8. zvezek „slov. večernic“, prve dni prihodnjega mesca pa „družbin Koledarček“ za prihodnje leto z imenikom vseh

letnih in dosmrtnih družnikov, tako da bodo vse štiri bukve, ki jih družba letos izdà, še pred koncem mesca julja gotove. Ker je treba po novih postavah na vsak vozni list (Frachtbrief) marko po 5 kr. pritisniti, zato mora družba vse štiri bukve na enkrat razposlati, ker bi jej večkratna razpošiljatev preveč stroškov prizadjala. Kdor želi za tekoče leto še v družbo sv. Mohora stopiti, naj pošlje letnino ali (1 fl.) ali dosmrtnino (15 fl.) vsaj do konca tekočega mesca, ker pojde že prve dni mesca junija tudi imenik čast. družnikov v natis.

M. Stojan. Sopot nam je pokosila nemila smrt enega izmed prvih delavcev na našem književnem polji; po kratki bolezni je namreč umrl v svojem 59. letu g. Miha Stojan, dekan v Braslovčih in rajnemu knezoškofu Slomšek u eden izmed najsrčniših prijateljev. Bil je rajni nekaj let vrednik „Drobtinic“ in pisatelj več ljudskih spisov, na pr. molitevnh bukev „Marije rožen cvet“, „Milosrčnosti do živali“ itd. — Obširniji životopis nam je obljubljen po „Drobtinah“. Naj v miru počiva!

* V Olomucu pri knjigarju Hölzelnu izide za tisočletnico sv. Cirila in Metoda prekrasen obraz: „Krst Bořiboj, kniežata českého a jeho manželky Ludmily“, 24" dolg in 18" visok. Pod svetilnico klečì Bořiboj in sv. Metod ga krščuje; dalje so viditi Svetopluk, Ludmila in še veliko drugih oseb. Naročnina na to izvrstno delo iznaša 6 gld. 50 kr.

Cvetja 12. vezek, ki obsega konec Virgiljevega „poljedelstva“ in polovico „Ajanta“, razpošlje se s 13. vezkom vred vsem čast. gospodom, ki ga še niso prejeli. V 13., 14. in 15. vezku prejmo čast. naročniki druge šestke še „Veroniko deseniško“, „Kitico Andersenovih pravljic“ in zbirko pripovednih pesem iz življenja sv. Cirila in Metoda; vse to jim pride do konca mesca junija v roke.

Listnica.

G. F. Z. na D. Prejeli. — G. M. V. v V. Vselej se redno pošilja. — G. V. Ogr. v N. m. Lahko umevno pisanih enacih reči bomo prav radi sprejemali v list. — G. dr. J. M. Hvala za poslano; ostalo vse izročili. — G. J. K. v L. Če dovolite, porabi se poslani spisek za čast. družbo sv. Mohora, ker se je o tem predmetu v Gl. že enkrat govorilo; prosimo obljubljenih reči. — G. F. L. v C. Založnik je rekel, da se dobé „Ahacelnove pesmi“ po g. Geigerji v Celji. — G. Fr. C. v T. Prosim razdelite 3 izt. Vilj. Tella, 2 izt. Babice, 2 izt. Kritona in 1 izt. Ksenof. spominov, več pismeno; unokrat omenjenih knjig je prejela celovška, celjska, mariborska, ljubljanska, novomeška in goriška vsaka 10 bukev za razdelitev med dijaško mladino; graška jih pa prejme 8 po priložnosti, kolikor jih dobí tudi tržaška.

Naročene nove pismenke se pričakujejo v prvi polovici tega mesca; v Pragi so bile že 24. aprila odposlane. Brž ko dospejo, prične se nadaljevanje „starosl. slovnice.“